

woord!" (1 Kon. 17:1b). Als er tijdens den bouw van het Huis des Heeren na de ballingschap een groote droogte heerscht, zóó, dat er zelfs geen dauw is, dan is dit een straf Gods om het gemis aan ijver bij den bouw (Hagg. 1:10).

Hier is weer het telkens dreigend gevaar, dat we onze Westersche begrippen als maatstaf gebruiken voor Oostersche toestanden. Als we aandacht schenken aan den dauw, zooals die in Palestina voorkomt, begrijpen we de waarde ervan en begrijpen we ook verschillende uitdrukkingen, waarin het woord „dauw” voorkomt en die zonder meer vreemd in de ooren klinken.

Nu dient vooraf opgemerkt te worden, dat gedurende de schoone winternachten met wolloozen hemel het in Palestina dauwt, precies zooals bij ons.¹⁾ De aarde koelt bij heldere lucht spoedig af, sneller dan de atmosfeer. Deze bevat in dien tijd veel vocht, dat tengevolge van de afkoeling condenseert in kleine druppeltjes op bladeren, bloemen en gras. Uit het feit, dat deze dauw in den winter, dus in den regentijd voorkomt, volgt al dadelijk, dat dit niet de dauw kan zijn, die zooveel zegen brengt en waarover telkens met zooveel woorden gesproken wordt.

De „dauw”, die voor Palestina zoo belangrijk is, is een der verschijnselen van de late lente en den zomer.²⁾ Dus een verschijnsel van den regenloozen tijd. Iederen dag schijnt de zon met volle kracht, den bodem sterk verhittend en alles uitdrogend door haar groote warmte. De atmosfeer is dan ook zeer droog en bevat geen voldoende vochtdeeltjes, die op de bekende wijze des nachts den dauw zouden kunnen brengen. Tegen den avond koelt het land — dit geldt voor geheel Syrië — snel af en 's nachts is het werkelijk koud. Daar klaagt Jakob reeds over in zijn verantwoordiging tegenover Laban: „Ik ben geweest, dat mij bij dag de hitte verteerde en bij nacht de vorst” (Gen. 31:40). Jeremia neemt dit als algemeen bekend aan (Jer. 38:30), terwijl de gegevens uit dezen tijd er ook op wijzen.³⁾ Gedurende den dag zijn in de Middellandsche Zee groote hoeveelheden water verdampt. De zee koelt 's avonds minder snel af dan het land. Zoo ontstaat er een luchtstrooming van de zee naar het land toe — een westenwind dus — en worden gedurende den avond en den nacht groote massa's vocht op vrij groote hoogte landwaarts gedreven. Zoodra ze boven land komen en met de koude luchtlagen boven den bodem in aanraking komen, begint de vochtmassa zich te verdichten en tevens te dalen als een steeds dichtter wordende nevel. Zoo kende de Israëliet dit verschijnsel, het is „een dauwwolk in oogsthitte” (Jes. 18:4, vert. Ridderbos).

Deze verdichting vindt vooral plaats, wanneer de vochtige winden de heuvelen en bergen bereiken. Dan rolt de vrijgekomen vochtigheid over de toppen in massa's van zwaren mist. Dikwijls gaat de condensatie zoover, dat er kleine druppels gevormd worden, die als een fijne motregen op de aarde nederdalen. Een motregen echter, die pas op geringen afstand van den bodem wordt gevormd en alleen 's nachts valt. Het sterkst is deze „nachtsmist” tegen den morgenstond. Daarom spreekt Psalm 110:3 van den morgendauw, van „den dauw uit den schoot van het morgenrood” (vert. Noordzij). Vooral in Augustus kan het voorkomen, dat de dauw zoo dicht tusschen de vruchtboomen hangt, dat men in den vroegen morgen slechts enkele stappen voor zich uit kan zien.⁴⁾

De Schrift spreekt van dezen „dauw” als het werk Gods: „Door Zijne wetenschap zijn de afgronden gekloofd en de wolken druipen dauw” (Spr. 3:20) en niet minder in Micha 5:6b „... als een dauw van den Heere, als regendroppels op het gras, dat niet wacht op een sterveling, noch uitziet naar menschenkinderen” (vert. Ridderbos).

De overvloedigheid van den „nachtsmist” blijkt voldoende uit de geschiedenis van Gideon. Dat Gideon uit een enkele schapenvacht een schaal vol „dauw” kon wringen (Richt. 6:38) zou met onzen dauw onmogelijk zijn. Soms valt er zooveel, dat het zware dekkende van geitenhaar der Bedouïnen er van doorweekt is.⁵⁾ Dus kan ook de nachtelijke bezoeker uit het Hooglied naar waarheid getuigen: „... mijn hoofd is vervuld met dauw, mijn haarlokken met nachtdruppen” (Hooglied 5:2), terwijl de vernederde Nebukadnezar „nat werd van den dauw des hemels” (Dan. 4:33).

Niet over het gehele land is de „dauw” even sterk. Het gebied van de stammen van Jozef, van Efraim en Manasse, dus Samaria en Noord-Judea, was bijzonder rijk gezegend met dauw.⁶⁾ Zoo had Mozes het reeds voorspeld in zijn zegeningen: „Zijn land zij gezegend van den Heere, van het uittnemendste des hemels, van den dauw” (Deut. 33:13). Ook de bergen en heuvelen hadden veel dauw. De „dauw van Hermon” (Ps. 133:3) was door het gehele land bekend.

Drieërlei is de zegen, dien deze „nachtsmist” brengt. Vooreerst valt hij alleen in het heetste en

droogste seizoen, als er van geen andere vochtigheid sprake is en is zoo een niet te overschatten weldaad.⁷⁾ In de tweede plaats komt hij bijna elken nacht en ten derde daalt hij in zoo grooten overvloed, dat alle gewas geen ander vocht noodig heeft.

„Zonder den dauw zou Palestina in den regenloozen zomer nog meer van zijn in den bodem en in zijn wateraderen verzamelde vocht door verdamping verliezen. De graanoogst is vrijwel voorbij, maar het eigenlijke zomerzaad — Pluimgerst (*Panicum miliaceum*), Sesam (*Sesamum indicum*), Keker (*Cicer arietinum*) en Rijst (*Oryza sativa*), alle reeds in Bijbelsche tijden verbouwd⁸⁾ — kan zonder dauw niet groeien. Datzelfde geldt van komkommers, augurken en watermeloenen. De boomvruchten zouden zonder dauw klein blijven en hun sap missen, de boombladeren vroegtijdig verdorren en de lagere plantengroei, die op verschillende plaatsen het vee althans nog eenig voedsel biedt, zou volledig verdwijnen.”⁹⁾

Wanneer wij dit voor oogen houden, krijgt het oordeel des Heeren over Israël uitgesproken door Haggai: „Daarom onthouden zich de hemelen over u, dat er geen dauw is en het land onthoudt zijn zegen” (Hagg. 1:10), nog grootere beteekenis, vooral waar dit gezegd wordt op den eersten dag van de zesde maand (vs 1), dus half Augustus, den tijd van den rijksten dauw.

Zoodra de zon opgaat verdwijnt de „dauw”. Echter ook weer geheel anders dan bij ons. Prachtig is de beschrijving, die James Neil daarvan geeft:

„Menigmaal wanneer ik op een herfstmorgen vóór zonsopgang mijn tent op een der hoogten ten westen van Jeruzalem verlaten had en naar de Heilige Stad reed om in den Hebreuwschen ochtenddienst op den berg Zion voor te gaan, heb ik onderweg mijn paard tot staan gebracht om naar een tooneel van overweldigende schoonheid te zien. Nog staat het mij levendig voor oogen.

Geweldige massa's zilverwitte of opaal-melkblauwkleurige wolken rolden over mijn voeten in fantastische, eindeloos wisselende vormen. Daarboven uit staken de toppen der bergen, die als rotsgevaarten en eilanden in een schuimende zee zich voordeden. Het tooneel duurt kort: de rijzende zon doortintelt en doorfonkelt de drijvende dampige massa, die al verder en verder rolt, om kort daarna geheel te verdwijnen in de hitte van de zonnestrallen.”¹⁰⁾

Ook dit verheldert voor ons begrip verschillende Bijbelplaatsen. Met deze vluchtig-voorbijgaande, iederen morgen komende en weer verdwijnende „morgenwolken” vergelijkt de Heere de goede gezindheid van Efraim en Juda jegens de menschen, die eigenlijk bij hen niet in waarheid bestaat: „Wat zal ik u doen, Efraim? wat zal ik u doen, Juda? daar toch uwe goede gezindheid is als eene morgenwolk en als de dauw, die in de vroege verdwijnt” (Hosea 6:4, vert. Ridderbos). Die „morgenwolken” noemt David in schoone poëtische taal „vleugelen des dageraads” (Psalm 139 vs 9a).

Zoo krijgt ook de herhaalde profetie van de wederkomst des Heeren op de „wolken des hemels” een geheel andere kleur. Het is een profetie van troost voor Gods volk. Niet een wederkomen op de zware wolkgevaarten, die zich dreigend samenpakken, het zonlicht verduisteren en ieder met schrik vervullen, maar een wederkomen op de schitterend zilveren massa, die vroeg in den morgen van een geheel wolklozen dag de lucht vervult en de aarde bedekt, alom zegen en leven brengend en eindelijk zich oploosend in ongestoorden zonneglans.

F. J. BRUIJEL.

7) G. Dalman, a.w. I, blz. 514.

8) G. Dalman, a.w. I, blz. 404.

9) G. Dalman, a.w. I, blz. 518.

10) Dr J. Neil, a.w. blz. 24.



De W. J. Kooiman over Israël's redding. Evangelisatie-kwesties.

Onze lezers herinneren zich misschien, hoe ik indertijd in ons blad geschreven heb over de kwestie van de z.g. „interkerkelijke” („inter-confessionele”) evangelisatie te Deventer. Het ging over de toenmaals in Deventer bestaande samenwerking; op welk chapitree ik gebracht was, niet uit eigen initiatief, maar door uit Deventer geëfenden aandrang zelf. In die discussies heb ik telkens gevraagd: wat is de plaats van het evangelie in deze evangelisatie?

Dat die vraag, die men tegenwoordig haast elken dag stellen moet, ook in dit geval niet zonder beteekenis was, blijkt wel hieruit, dat dezelfde auteur, De W. J. Kooiman, die toen zoo vriendelijk was, met mij in discussie te treden, en de Deventer samenwerking bepleitte, thans in „Ons Huis” te Leeuwarden een rede blijft gehouden te hebben, 3. December 1934, waarvan in „Het Zoeklicht” van 23 Februari 1935 een verslag voorkomt. Dat een verslag der rede in „Het Zoeklicht” staat opgenomen, geeft al te denken omtrent den inhoud: chillaistisch. Dit blijft echter verder rusten. Maar interessant

is, wat de schrijver zegt over de redding van Israël. Wij lezen:

Wanneer God ons vergeeft is dat altijd onbegrijpelijk. Nu is Israël nog in verblinding. Maar God kan hen hun schuld laten zien in één oogenblik. En dan staat ook voor hen het kruis opgericht. Hij zal ze wasschen van al hun ongerechtigheid en voor hen de poorten wijd open zetten.

Zit hij mij aan, zoo zal die Redder hen begroeten.

Hij zal Zijn hartelijkheid uitstrekken tot over de laatste geslachten. Zelfs zullen er voor de gestorven geslachten van Israël nog mogelijkheden zijn. Blijkbaar zal de redding van Israël zich niet beperken tot het dan levende geslacht alleen. De redding strekt zich ver achterwaarts uit, zoo ver als de nationale verharding.

Hier maakt de redacteur van „Het Zoeklicht” even een aantekening, waarin hij uitspreekt, dat hij deze bewering geheel voor rekening van Ds Kooiman laat. Dat willen wij ook wel gelooven.

Ds Kooiman gaat dan verder, en merkt zijnerzijds weer op:

Jezus roept ook het Jeruzalem Zijner dagen toe dat ze eenmaal zeggen zullen: Gezegend is Hij die komt in den Naam des Heeren. Ook die Hem doorstoken hebben zullen rouw over Hem bedrijven, zegt de Openbaring, ze zullen tot boete en bekeering komen en er zal een groote jammerklacht en een groote juichkreet zijn als ze denken aan Zijn dood en Hem zien in heerlijkheid.

Op grond van den Bijbel ontkomen we niet aan de gedachte dat God Zijn genade zal uitstrekken tot de gestorven geslachten van Zijn volk.

Ook bij die laatste uitspraak maakt de redacteur van „Het Zoeklicht” weer dezelfde aantekening.

Wij treffen hier dus een beschouwing omtrent wat er na den dood mogelijk is, welke met hetgeen onder ons als duidelijke uitspraak van het evangelie aanvaard wordt, volkomen in strijd is. Daarom blijft de vraag klemmen: wat is de plaats van het Evangelie in zulke evangelisatie? Wij gelooven nog steeds, dat het Evangelie zijn eigen predikers vormt; en dat men dus niet mechanisch aan het Evangelie boodschappers opdringen moet, die op ingrijpende punten van elkaar — zijn zij eerlijk — zullen moeten ontkennen, dat zij in die punten door het Evangelie zelf gevormd zijn. En het is toch geen quantite négligeable, de gedachte n.l. dat de boodschap haar eigen boodschappers vormt?

Izaak en Rebekka.

Men herinnert zich de bekende preek van Prof. Geesink over de ontmoeting tusschen Izaak en Rebekka. Een preek, die nog al eens reden is geweest tot — o. i. begripelijke — verwondering. Het is goed, thans te lezen wat Prof. Dr G. Ch. Aalders schrijft in „Het Leidensblad”, orgaan voor bestuurders, leiders en leidsters van Gereformeerde knapen- en meisjesvergaderingen in Nederland. In het nummer van Februari 1935 lezen wij dienomtrent:

Een enkel woord is nog op zijn plaats over de eerste ontmoeting tusschen bruid en bruidegom. Izaak was alleen in het veld toen de karavaan, die zijn bruid bracht, naderde. In onze Statenvertaling staat, dat hij in het veld was gegaan „om te bidden”. Dit schijnt echter de juiste beteekenis van het woord niet te zijn. Het is een woord dat alleen hier voorkomt en waarvan het derhalve nog al moeilijk is den juiststen zin te bepalen, maar de meeste waarschijnlijkheid heeft dat het beduidt: mediteeren of klagen (in het laatste geval is te denken aan smart over zijne moeder, v.g.l. ook vs. 67). Toen Rebekka hem van verre zag, vermoedde zij dat het haar bruidegom was, en liet zich daarom onmiddellijk van haar kameel gliden — want het zou toch niet betamen, dat zij op haren bruidegom van uit de hoogte zou neerzien. Dan vraagt ze aan Eliëzer: wie is die man die ons in het veld tegemoet wandelt? en als ze van hem gehoord heeft dat haar vermoeden juist is, slaat ze haar sluier voor het gelaat — want het was Oostersche zede, dat de bruidegom het gelaat van zijne bruid niet eerder aanschouwde dan nadat het huwelijk gesloten was (vgl. ook Gen. 29:25).

Is spreken over God reeds preken in de kerk?

Ds O. Noordmans heeft een handleiding geschreven voor godsdienstige toespraken en besprekingen. Daarvan geeft Prof. Dr G. v. d. Leeuw een beoordeeling in het ethische orgaan „Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur”. Wij lezen daar o.m. dit:

De diepe nuchterheid is het mooiste in dit boek. Al dadelijk in het begin, waar de schrijver van deze handleiding voor „toespraken” aan allerlei kerkelijke, halfkerkelijke en onkerkelijke menschen duidelijk maakt, dat, wat ze ook doen, — al gaan ze midden in een kampvuur op hun hoofd staan, — ze toch, zoodra ze een „toespraak” over God houden, in de Kerk zijn en preken. Dit echt-kerkelijk realisme doortrekt het gansche boek.

Hier wordt de kerk blijkbaar geheel los van haar instituut gedacht. Dat ligt in de lijn van vele huidige redeneeringen over kerk-opbouw en kerk-herstel, in zooverre deze, althans ten deele, worden opgebouwd uit grondgedachten van vooraanstaande figuren beiderzijds. Maar het teekent dan ook meteen het groot gevaar van zulke redeneeringen. De kerk wordt hier ontbonden van wat haar concreet maakt: ze wordt geabstraheerd van datgene, wat tot haar eigen taak behoort, n.l. het zich instituëren naar Christus' woord in deze wereld.

Het treft ons, dat in hetzelfde nummer van dit orgaan met eenige ironie door den schrijver van „Oog en Oor” wordt gewezen naar „een bekenden poëzie-criticus”, die „in één onzer bladen” schrijft over Jan Engelmann's „Tuin van Eros”. De criticus had het volgende opgemerkt:

„Als u schieliken zou men taak der Wel zeld voor de hemelsche op aarde zaligheid dwelming werkelijk O.) maar heden, d. blikken w den, zijn groeid te betooverd

Men let schrijver „us” heeft

Wij zijn wij meenl kondigen (wien belc wien? R -en-Oor-af De kerk, z hie niet-ko gische zijd

In het H wordt een ex-onderw deren van ding te ver kinderen o scheiding, gezen, en dig echter G. v. Veldl

Ik wil voorkom volgende king: He ben afge na het v den dat

Het doe ding „licht nen zullen der komen scheiding” daad der

Dr V

Na zijn Thans vol haals. De Es toekwa niet ophie van zijn l ligen. Ei geeft, wil gestelde v schrijft D kan of du punten, di delijk de beweringe geval van pen. Wie over „hou hem aanj later niet veelde m zeggen m kunnen w spreken r

In „On een orga lijk reed laatste m Lievor ee orgaan in zoo voegt

Maar

Dat, heeft, menser die er geleerd gen be hebben waarse Zo l huis poogt mensel Zo l bewom over „dingen ring v volgen Zo l van ee op gre sen za wil, d waarh „wat (

1) Chaplin, Klima von Jerusalem. Z. D. P. V. XIV (1891) blz. 110.

2) G. Dalman, Arbeit und Sitte in Palästina I, blz. 310.

3) Chaplin, a. a. blz. 103.

4) G. Dalman, a.w. I blz. 311.

5) Dr J. Neil, Palestina en den Bijbel 1920, blz. 21.

6) Dr Hugo Klein, Das Klima Palästinas auf Grund der alten hebraischen Quellen. Z. D. P. V. XXXVII (1914).